TỪ NHẬN THỨC LÝ LUẬN ĐẾN TRÁCH NHIỆM CÔNG DÂN – VAI TRÒ CỦA CÁC MÔN LÝ LUẬN CHÍNH TRỊ ĐỐI VỚI SINH VIÊN VIỆT NAM TRONG KỶ NGUYÊN MỚI

Đinh Thị Lý; Đàm Thị Tranh; Đào Ngọc Diệu Minh; Nguyễn Thị Hòa Trang; Tô Thị Kim Ngân
Khoa khoa học cơ bản Trường Cao đẳng Kỹ thuật - Công nghệ Vĩnh Phúc- Phú Thọ

Tóm tắt: *Trong bối cảnh Việt Nam bước vào kỷ nguyên phát triển mới, giáo dục lý luận chính trị có vai trò quan trọng trong việc hình thành thế giới quan khoa học, bản lĩnh chính trị và trách nhiệm công dân của sinh viên. Trên cơ sở phân tích, tổng hợp tài liệu, bài viết làm rõ mối quan hệ giữa nhận thức lý luận và trách nhiệm công dân; phân tích vai trò của các môn lý luận chính trị trong phát triển tư duy khoa học, định hướng giá trị và ý thức trách nhiệm xã hội; đồng thời đề xuất một số định hướng phát huy giá trị của tri thức lý luận trong thực tiễn. Bài viết khẳng định rằng giáo dục lý luận chính trị không chỉ nhằm trang bị kiến thức mà còn góp phần chuyển hóa nhận thức thành hành động tự giác, có trách nhiệm, qua đó bồi dưỡng bản lĩnh và khát vọng cống hiến của sinh viên Việt Nam trong kỷ nguyên mới.*

Từ khóa: *Lý luận chính trị; nhận thức lý luận; trách nhiệm công dân; sinh viên Việt Nam; bản lĩnh chính trị; kỷ nguyên mới.*

FROM THEORETICAL UNDERSTANDING TO CIVIC RESPONSIBILITY – THE ROLE OF POLITICAL THEORY COURSES FOR VIETNAMESE UNIVERSITY STUDENTS IN THE NEW ERA

Abstract: *As Vietnam enters a new era of development, political theory education plays a vital role in shaping students' scientific worldview, political fortitude, and civic responsibility. Through the analysis and synthesis of existing literature, this article clarifies the relationship between theoretical understanding and civic responsibility. It examines the function of political theory courses in fostering scientific thinking, guiding values, and cultivating a sense of social responsibility, while also proposing strategies to translate theoretical knowledge into practical application. The article asserts that political theory education goes beyond the mere provision of knowledge; it facilitates the transformation of awareness into proactive, responsible action—thereby nurturing the fortitude and aspiration of Vietnamese students to contribute meaningfully in this new era.*

Keywords*: Political theory; theoretical understanding; civic responsibility; Vietnamese university students; political awareness; new era.*

Nhận bài: 15/09/2026 *Phản biện: 15/10/2026* *Duyệt đăng: 18/10/2026*

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh Việt Nam bước vào kỷ nguyên phát triển mới, việc nâng cao nhận thức chính trị, bồi dưỡng bản lĩnh và trách nhiệm công dân cho sinh viên có ý nghĩa quan trọng đối với sự phát triển nguồn nhân lực và tương lai đất nước. Các môn lý luận chính trị không chỉ trang bị hệ thống tri thức nền tảng mà còn góp phần hình thành thế giới quan khoa học, phương pháp tư duy, định hướng giá trị và ý thức trách nhiệm xã hội của người học. Tuy nhiên, việc tiếp thu tri thức lý luận không đồng nghĩa với sự hình thành tự giác về trách nhiệm công dân. Đặc biệt, trước tác động của toàn cầu hóa, chuyển đổi số và sự phát triển của trí tuệ nhân tạo, sinh viên cần có khả năng vận dụng kiến thức, tư duy phản biện và hành động có trách nhiệm trong đời sống thực tiễn. Vì vậy, vấn đề đặt ra là làm thế nào để chuyển hóa nhận thức lý luận thành thái độ, niềm tin và hành vi công dân tích cực. Trên cơ sở phân tích, tổng hợp tài liệu, bài viết làm rõ mối quan hệ giữa nhận thức lý luận và trách nhiệm công dân; phân tích vai trò của các môn lý luận chính trị đối với sinh viên Việt Nam; đồng thời đề xuất một số định hướng nhằm phát huy giá trị của tri thức lý luận trong hình thành bản lĩnh, ý thức trách nhiệm và khát vọng cống hiến của sinh viên trong kỷ nguyên mới.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận về mối quan hệ giữa nhận thức lý luận và trách nhiệm công dân của sinh viên

Nhận thức lý luận phản ánh bản chất, mối liên hệ và quy luật vận động của sự vật thông qua hệ thống khái niệm, phạm trù và phương pháp tư duy khoa học. Khác với nhận thức kinh nghiệm dựa chủ yếu vào trải nghiệm trực tiếp, nhận thức lý luận giúp phân tích, giải thích và đánh giá hiện thực có hệ thống. Trong lĩnh vực chính trị – xã hội, đây là nền tảng hình thành thế giới quan khoa học, tư duy biện chứng và nhận thức về trách nhiệm đối với cộng đồng, đất nước. Triết học Mác – Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh đều nhấn mạnh sự thống nhất giữa lý luận với thực tiễn. Vì vậy, học tập lý luận chính trị cần hướng đến

vận dụng tri thức để giải quyết vấn đề, hình thành thái độ tích cực và hành vi có trách nhiệm. Trách nhiệm công dân là nhận thức và tự giác thực hiện quyền, nghĩa vụ đối với bản thân, cộng đồng và đất nước, bao gồm tuân thủ pháp luật, đạo đức và đóng góp cho lợi ích chung. Với sinh viên, trách nhiệm ấy thể hiện qua học tập, rèn luyện, ứng xử văn minh, tham gia xã hội và bảo vệ lợi ích quốc gia. Westheimer và Kahne (2004) phân biệt ba hình mẫu: công dân có trách nhiệm cá nhân, công dân tham gia tích cực và công dân định hướng công bằng xã hội, cho thấy giáo dục công dân cần kết hợp nhận thức, thái độ và hành động. Nhận thức lý luận cung cấp tri thức, phương pháp tư duy và định hướng giá trị, nhưng không tự động tạo ra hành vi có trách nhiệm; sự chuyển hóa còn phụ thuộc vào động cơ, môi trường giáo dục, trải nghiệm và khả năng tự điều chỉnh. Trong chuyển đổi số và hội nhập quốc tế, sinh viên còn cần kiểm chứng thông tin, tôn trọng quyền riêng tư, sở hữu trí tuệ và sử dụng công nghệ có đạo đức. Các định hướng của UNESCO (2021a, 2021b) về năng lực truyền thông, thông tin và đạo đức trí tuệ nhân tạo nhấn mạnh tư duy phản biện, giá trị nhân văn và trách nhiệm công nghệ, đặt ra yêu cầu kết hợp lý luận chính trị với năng lực số.

2.2. Vai trò của các môn lý luận chính trị trong hình thành thế giới quan, bản lĩnh chính trị và trách nhiệm công dân của sinh viên Việt Nam

Trước hết, các môn lý luận chính trị góp phần hình thành thế giới quan khoa học và tư duy biện chứng. Triết học Mác – Lênin giúp sinh viên xem xét hiện tượng trong mối liên hệ, vận động và phát triển; phân tích bối cảnh, nguyên nhân, hệ quả, hạn chế đánh giá cảm tính và kết luận thiếu căn cứ. Đây là cơ sở phát triển tư duy độc lập, tự học và thích ứng xã hội. Kinh tế chính trị Mác – Lênin giúp nhận thức các quan hệ lợi ích, lao động, sản xuất, phân phối và trách nhiệm nghề nghiệp. Thứ hai, Tư tưởng Hồ Chí Minh và Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam góp phần bồi dưỡng nhận thức lịch sử, bản lĩnh chính trị và trách nhiệm với đất nước. Tiếp cận lịch sử bằng tư liệu và phân tích khoa học giúp sinh viên hiểu thành tựu, khó khăn, bài học, trân trọng truyền thống, độc lập, tự chủ và đoàn kết. Bản lĩnh chính trị cần dựa trên hiểu biết thực chất, phân tích độc lập, đối thoại và sẵn sàng điều chỉnh trước chứng cứ mới, thay vì chỉ ghi nhớ kiến thức. Thứ ba, các môn học góp phần phát triển tư duy phản biện và nhận diện vấn đề chính trị – xã hội, giúp sinh viên phân tích thông tin trong bối cảnh lịch sử, kinh tế, xã hội. Người học cần chủ động xem xét cơ sở lập luận, phạm vi áp dụng và ý nghĩa thực tiễn của tri thức. Kết hợp phương pháp lý luận với năng lực đánh giá nguồn tin, nhận diện thông tin sai lệch có ý nghĩa thiết thực trong kỷ nguyên số (UNESCO, 2021b). Thứ tư, các môn học góp phần định hướng đạo đức, lối sống và trách nhiệm xã hội, giúp sinh viên hiểu ý nghĩa xã hội của những lựa chọn trong học tập, nghề nghiệp và cuộc sống. Trách nhiệm công dân đòi hỏi kết hợp quyền với nghĩa vụ, lợi ích cá nhân với lợi ích chung. Sinh viên có quyền phát triển năng lực, nghề nghiệp và chất lượng sống nhưng cần tôn trọng pháp luật, đạo đức nghề nghiệp và cộng đồng. Những giá trị này thể hiện qua trung thực học thuật, nghiên cứu có trách nhiệm, tôn trọng người khác, bảo vệ môi trường và tình nguyện. Hiểu cơ sở và ý nghĩa xã hội giúp hành vi trở thành lựa chọn tự giác. Thứ năm, các môn lý luận chính trị góp phần thúc đẩy sự tham gia xã hội và khát vọng cống hiến. Westheimer và Kahne (2004) nhấn mạnh hình mẫu công dân tham gia, với năng lực tổ chức và đóng góp vào hoạt động cộng đồng. Sinh viên có thể thực hành qua nghiên cứu phục vụ thực tiễn, hỗ trợ nhóm yếu thế, bảo vệ di sản và đề xuất sáng kiến địa phương, qua đó kết hợp chuyên môn với lợi ích chung. Tuy nhiên, trách nhiệm công dân còn chịu tác động của gia đình, nhà trường, truyền thông, trải nghiệm và động cơ cá nhân. Các môn lý luận chính trị vì vậy góp phần tạo nền tảng nhận thức, phương pháp và giá trị, không phải yếu tố duy nhất quyết định hành vi.

2.3. Định hướng phát huy giá trị của tri thức lý luận chính trị trong hình thành trách nhiệm công dân của sinh viên Việt Nam

Trước hết, cần xác định trách nhiệm công dân là mục tiêu quan trọng của giáo dục đại học, gắn đào tạo nghề nghiệp với năng lực đánh giá, tham gia giải quyết vấn đề xã hội và hài hòa lợi ích cá nhân, cộng đồng. Định hướng này phù hợp với Nghị quyết số 71-NQ/TW của Bộ Chính trị (2025) về phát triển phẩm chất, năng lực và nhân cách người học. Thứ hai, phát huy giá trị phương pháp luận để sinh viên tư duy độc lập, đánh giá vấn đề bằng tri thức khoa học, chứng cứ và cách nhìn toàn diện. Bản lĩnh chính trị cần dựa trên hiểu biết, đối thoại và tự đánh giá thay vì tiếp nhận thụ động. Thứ ba, gắn trách nhiệm công dân với học tập nghiêm túc, trung thực nghiên cứu, tuân thủ pháp luật, ứng xử văn hóa và đạo đức nghề nghiệp; giúp sinh viên

nhận thức hậu quả xã hội và chủ động lựa chọn hành vi phù hợp. Thứ tư, chú trọng trách nhiệm trong môi trường số: kiểm chứng thông tin, bảo vệ dữ liệu, tôn trọng quyền riêng tư và quyền tác giả. UNESCO (2021a, 2021b) đề cao đạo đức trí tuệ nhân tạo và năng lực thông tin nhằm bảo vệ con người, phát triển tư duy phản biện và sự tham gia có trách nhiệm. Sử dụng AI trong học tập, nghiên cứu cần bảo đảm trung thực học thuật, nhận biết giới hạn công nghệ và duy trì trách nhiệm cá nhân. Thứ năm, xây dựng văn hóa đại học trung thực, tôn trọng, công bằng, tạo cơ hội thực hành và phối hợp nhà trường, gia đình, tổ chức sinh viên, cộng đồng. Cuối cùng, phát huy sự tự giác của sinh viên thông qua suy ngẫm, trải nghiệm và thực hành giá trị. Sự thống nhất giữa tri thức, định hướng giá trị và hành động là nền tảng phát triển bản lĩnh, tư duy khoa học, ý thức pháp luật và khát vọng cống hiến.

III. KẾT LUẬN

Các môn lý luận chính trị góp phần hình thành thế giới quan khoa học, bản lĩnh chính trị, định hướng giá trị và trách nhiệm công dân của sinh viên Việt Nam. Tri thức lý luận cung cấp nền tảng nhận thức và phương pháp tư duy, nhưng chuyển hóa thành hành động còn phụ thuộc vào sự tự giác, trải nghiệm và môi trường xã hội. Trước chuyển đổi số, toàn cầu hóa và AI, giáo dục lý luận chính trị cần kết hợp tư duy phản biện, ý thức pháp luật, đạo đức số và năng lực tham gia xã hội. Gắn hiểu biết với hành động, phát triển cá nhân với lợi ích cộng đồng sẽ góp phần hình thành sinh viên có chuyên môn, nhân cách, trách nhiệm và khát vọng cống hiến cho đất nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bộ Chính trị. (2025). Nghị quyết số 71-NQ/TW ngày 22 tháng 8 năm 2025 về đột phá phát triển giáo dục và đào tạo. https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/he-thong-van-ban/van-ban-cua-dang/nghi-quyet-so-71-nqtw-ngay-2282025-cua-bo-chinh-tri-ve-dot-pha-phat-trien-giao-duc-va-dao-tao-11771

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2021a). Media and information literate citizens: Think critically, click wisely! Media and information literacy curriculum for educators and learners. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377068

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2021b). Recommendation on the ethics of artificial intelligence. https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-ethics-artificial-intelligence

Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. American Educational Research Journal, 41(2), 237–269. https://doi.org/10.3102/00028312041002237